

Sociologie Românească

ISSN: 2668-1455 (print), ISSN: 1220-5389 (electronic)

TEATRUL ȘI CRIZA LUMII MODERNE.
EDITURA PRO UNIVERSITARIA, BUCUREȘTI, 2023.
DANIEL NIȚOI

Sebastian FITZEK

Sociologie Românească, 2023, vol. 21, Issue 2, pp. 102-107

<https://doi.org/10.33788/sr.21.2.6>

Published by:
Expert Projects Publishing House

On behalf of:
Research Institute for Quality of Life, Romanian Academy
and
Romanian Sociology Association

**TEATRUL ȘI CRIZA LUMII MODERNE.
EDITURA PRO UNIVERSITARIA,
BUCUREȘTI, 2023. DANIEL NIȚOI**

Sebastian FITZEK¹

Abstract

In *The Theatre and the Crisis of the Modern World*, Daniel Nițoi critically examines the dynamic relationship between theatre and contemporary socio-cultural changes. The book highlights theatre's role in reflecting societal transformations and discusses its significance in contemplating morality and collective identity. Nițoi links theatre with human experiences such as happiness and ethics, and critiques the detrimental effects of modern society's materialism on theatrical art. Additionally, the book evaluates the ethical aspects of technology in theatre, advocating for the revitalization of values to counterbalance the prevailing materialistic culture.

Keywords: Theatre, Socio-cultural Reflection, Materialism, Ethics, Contemporary Technology.

Teatrul și criza lumii moderne de Daniel Nițoi, apărută în 2023 sub egida Editurii Pro Universitaria, este o explorare incisivă și captivantă a dialogului dintre teatru și contextul sociocultural al lumii contemporane. Tânărul Daniel este binecuvântat și cu talentul de scriitor, invitându-ne să deschidem cortina și să intrăm într-o lume unde scena teatrală devine oglinda unei societăți în plină schimbare. Fiecare pagină sau pas înseamnă o reflecție asupra moralității, a libertății și a rolului artei în construcția identității noastre colective. Printre paginile lucrării, autorul face o conexiune între teatru și experiența umană, explorând teme precum calitatea vieții și felul în care arta scenică poate deveni un instrument de îmbogățire spirituală sau, dimpotrivă, de insatisfacție. Recenzând această carte, îmi propun să pătrund împreună cu voi, dragi cititori, în adâncurile unei analize teatrale, descoperind o perspectivă unică asupra influenței și interacțiunii dintre

¹ Research Institute for Quality of Life, National Institute for Economic Research "Costin C. Kirițescu", Romanian Academy, Bucharest, ROMANIA. E-mail: sebastian.fitzek@comunicare.ro.

artă și societatea modernă. Daniel Nițoi ne deschide ochii și ne provoacă să gândim și să simțim dincolo de convențional, invitându-ne într-un spectacol în care și spectatorii joacă un rol important.

Ca structură, cartea se concentrează pe conexiunea dintre teatru și calitatea vieții, examinând în detaliu modul în care teatrul se interconectează cu concepte ca fericirea, morala și criza societății moderne. În prima parte, autorul creează un cadru pentru discuție, explorând relația dintre teatru și contextul social contemporan, abordând diverse aspecte morale și prezentând exemple din istorie. Pe măsură ce progresează, cartea se îndreaptă spre aspectele mai practice ale teatrului, cum ar fi experiența pe scenă, critica, alegerea decorurilor și costumelor și relația cu publicul. Mai târziu, un accent deosebit este pus pe dinamica complexă dintre actori și teatru, cu o explorare a fericirii în cadrul acestei relații. Cartea se încheie cu o secțiune care pare a fi o reflecție critică asupra rolului teatrului în societate.

Daniel Nițoi abordează consecințele materialismului exacerbant în societatea modernă și impactul acestuia asupra artei teatrale. Este de menționat conexiunea interdisciplinară dintre istorie și filozofie în efortul de a înțelege această transformare. René Guénon este prezentat ca un critic al abordării strict cantitative în lumea contemporană, argumentând că acest lucru distorsionează valorile umane și duce la pierderea autenticității spirituale. În ceea ce privește teatrul, această tendință de a cuantifica și evalua arta în termeni numerici este văzută ca o îndepărtare de la esența calitativă a aprecierii artistice. În plus, autorul atinge un punct sensibil cu privire la necesitatea unei elite intelectuale autentice, care să fie ancorată în valorile tradiționale și adevăr, capabilă să îndrume societatea fără a fi explicită în acțiunile sale. Aceasta servește ca o chemare la reînnoirea valorilor și principiilor care pot aduce un echilibru necesar într-o lume consumată de materialism. Un aspect critic ce poate fi menționat aici este că, deși autorul sugerează existența unei elite care funcționează într-un mod subtil, autorul nu ne oferă o perspectivă clară sau un cadru de implementare a acestui concept, lăsându-l ambiguu și, într-o oarecare măsură, idealist. De apreciat este însă analiza relației dintre fenomenele corporale și mentale care ne oferă o perspectivă profundă cu privire la modul în care acestea se reflectă în arta teatrală. De apreciat este și invitația la o reflecție asupra modului în care teatrul poate fi un vehicul pentru explorarea și exprimarea adevărilor fundamentale despre existența umană.

Interesantă este descrierea și comparația profundă între viziunile lui Appia și Guénon cu privire la esența și materialitatea în teatru și în viața umană. Se sugerează că, deși ambii caută împlinire, abordările lor sunt contrare: Appia tinde să dezbrace și să analizeze în detaliu, în timp ce Guénon consideră că acest proces poate elimina spiritualitatea și sensul profund (pp. 22, 23). Se face referire la spiritualitate ca un element ce nu poate fi capturat în totalitate prin mijloace pragmatice sau materialiste. Autorul aduce în discuție o temă centrală, aceea a pierderii esenței umane în urma uniformizării și materialismului crescut în societatea modernă. Se susține că această tendință de uniformizare și reducere cantitativă are ca rezultat o îndepărtare de calitățile unice și esențiale ale umanității,

transformând-o într-o „mașinărie” lipsită de spirit și suflet (p. 24). Cu aceeași dezinvoltură se pune în discuție și soarta teatrului, impactul pe care această evoluție îl are asupra sa. Se ridică întrebări esențiale: dacă cultura și spiritualitatea dispar, mai poate exista teatrul? Poate teatrul să țină pasul cu progresul tehnologic sau devine doar un instrument în serviciul acestuia? Pentru autor teatrul poate fi văzut ca o evadare, o reflectare a realității, o sursă de inovație sau o relicvă a trecutului.

Fragmentul „Fațete ale Moralei în Teatrul Contemporan” abordează complexitatea interacțiunii dintre etică și morală în cadrul artei teatrale, începând cu prezentarea relației dintre morală și etică, unde moralitatea se referă la virtuțile și valorile umane, în timp ce etica este privită ca un cadru normativ al binelui, adesea însoțit de sancțiuni. Punctul central aici este relevanța eticii profesionale în teatru, cu accent pe natura subiectivă a artei și dificultatea de a elabora norme universale. Se discută despre faptul că, deși există norme clare și coduri de conduită în instituțiile teatrale, esența actului de creație artistică nu poate fi legată de un cadru strict, iar libertatea de creație trebuie să fie îndreptată către o morală deschisă și dinamică.

Autorul descrie și un experiment interesant de artă performantă realizat de Marina Abramović în anul 1974, denumit „Rhythm 0”. Artista s-a expus într-un spațiu unde publicul a avut libertatea de a interacționa cu ea folosind diferite obiecte, inclusiv un pistol încărcat. Experimentul a explorat limitele interacțiunii dintre artist și public și a arătat cum, în absența unor norme sau restricții, comportamentul uman poate degenera. În acest context, arta a servit ca un fel de oglindă socială, evidențiind natura umană în lipsa barierelor morale și etice. În aceleași gânduri, autorul discută și despre felul în care arta reflectă și răspunde la dinamica societății și cum poate avea un rol critic sau revoluționar în contestarea normelor și valorilor. Autorul se referă la diferite exemple și mișcări din istoria artei care au avut un impact social, precum mișcarea Hippy, Bauhaus, Dadaismul și revolta studentescă franceză din 1968 (p. 35). În plus, se aduc în discuție exemple interesante de artă conceptuală, cum ar fi lucrarea lui Maurizio Cattelan (p. 36), care implică o banană lipită pe un perete cu scotch și a fost vândută pentru 150.000 de dolari, și opera „Fântâna” a lui Marcel Duchamp, care consta într-un pisoar expus ca o operă de artă. Aceste exemple sunt menționate pentru a arăta modul în care arta poate fi interpretată diferit de diferite persoane și poate fi considerată provocatoare sau revoluționară. Un alt punct important este faptul că reacțiile la artă pot varia în funcție de cultura și educația oamenilor. Autorul dă exemplul „Haka” (p. 40), un dans tradițional maori din Noua Zeelandă, care poate fi perceput ca o formă de artă în cultura sa, dar poate fi interpretat în mod diferit de alte culturi.

Fragmentul DEVIANTART vorbește despre un exemplu de curent artistic și amintește despre un artist cu numele Vergvoktre, care continuă în format digital stilul macabru pe care Hieronymus Bosch (p. 41) îl folosea în trecut pentru a ilustra decadența umană. Discuția reliefează faptul că opiniile despre artă pot varia în funcție de perspectiva culturală sau religioasă. Pentru cei care provin dintr-o

tradiție creștină, un astfel de stil artistic poate fi considerat ca luând în răs valorile morale creștine. Cu toate acestea, dacă se depășește sfera tradițiilor religioase, arta poate fi apreciată pentru imaginația sa și pentru modul în care îmbină elemente fantastice și macabre. Un alt punct important este faptul că etica nu oferă adevăruri absolute, ci mai degrabă diferite perspective asupra problemelor morale. Autorul ne sugerează că artiștii ar trebui să încerce să ofere diferite imagini și perspective asupra societății sau propriei lor imaginații. În plus, ne este amintit că arta fără morală poate contribui la crearea unei societăți defecte și că arta poate afecta moralitatea într-un mod negativ.

Spre mijlocul cărții, autorul explorează modul în care tehnologia, în special telefonul mobil, influențează teatrul contemporan, subliniindu-se că tehnologia facilitează promovarea și comunicarea în lumea teatrală, îmbunătățind în același timp viața actorilor și a publicului. Și totuși, utilizarea necorespunzătoare a telefoanelor mobile în timpul spectacolelor poate perturba actul artistic. Autorul menționează că, pe de o parte, telefoanele mobile sunt un instrument valoros pentru propagarea informațiilor și promovarea actelor artistice, însă, pe de altă parte, utilizarea lor în timpul spectacolelor reprezintă o lipsă de respect față de artiști și ceilalți spectatori. Aici se discută măsurile luate de marile teatre pentru a combate acest comportament, evocându-se problema eticii, atât din perspectiva publicului, cât și a actorilor în ceea ce privește respectul reciproc și educația în raportarea la actul artistic.

Interesantă este și discuția despre complexitățile și provocările care apar în contextul artei, în special în teatru, în legătură cu egalitatea de gen și reprezentare. Exemplul specific oferit este al unui tânăr de culoare care susține o audiție la o școală de dramă interpretând monologul Julietei din *Romeo și Julieta* de Shakespeare (p. 55). Autorul subliniază că această audiție poate fi privită din diferite perspective. Pe de o parte, poate fi apreciată ca o expresie a libertății artistice, provocând rolurile tradiționale și arătând că teatrul poate fi un loc al posibilităților nelimitate. Se recunoaște că sexualitatea și etnia nu ar trebui să fie bariere în artă și că democrația asigură libertatea de exprimare. Pe de altă parte, se dezbate dacă o astfel de alegere respectă integritatea personajului așa cum a fost scris de Shakespeare. Autorul ne aduce aminte că Julieta lui Shakespeare este o fată de 14 ani, iar puritatea și inocența asociate cu personajul ei s-ar putea să nu fi fost reprezentate adecvat de actorul care a susținut audiția. Acest lucru ridică întrebări cu privire la etică și moralitate în teatru și la cum acestea ar trebui interpretate și aplicate.

Unul dintre aspectele interesante de menționat este omagiul adus teatrului clasic și dedicarea cu care actorii și întreaga echipă s-au străduit să recreeze parfumul epocii lui Moliere. Este evidențiat contrastul dintre stilul clasic și cel contemporan, care în acea perioadă era în plin avânt. Un moment de vârf îl reprezintă descoperirea faptului că în public se află Elisabeta Bostan, o personalitate de seamă în lumea teatrului și cinematografului românești, cunoscută pentru criticile sale acide. Prezența sa induce un val de panică printre actori, întrucât aceștia își dau seama că performanțele lor vor fi analizate de ochi extrem de critici și avizați. Episodul

subliniază cât de mult poate influența o critică de specialitate moralul și cariera unui actor, iar autorul reușește să transmită această tensiune cititorului. Un alt aspect pozitiv este modul în care se conturează solidaritatea și camaraderia dintre actori. Acest lucru se observă în special când Maria Teslaru și Cristina Deleanu decid să iasă și să facă față criticilor, în încercarea de a domoli spiritele. În final, emoția se transformă în ușurare și bucurie, când Elisabeta Bostan le oferă aprecieri pozitive, confirmând valoarea și munca depusă de către actori în acest proiect.

Avem prilejul să intuim o introspecție în lumea teatrului din România, din perspectiva unui actor care trăiește eferescența și angoasele scenei. Daniel Nițoi deconstruiește în mod perspicace impactul pe care un decor și costumele adecvate îl pot avea asupra calității unei producții teatrale și, în final, asupra bunăstării și fericirii actorilor. Autorul ne duce prin amintirile sale, prezentând cu nostalgie atmosfera în care publicul și artiștii trăiau un respect reciproc. În acest mediu, artiștii se străduiau să-și păstreze demnitatea, în timp ce publicul era avizat și exigent. Se subliniază impactul negativ pe care îl au lipsa investiției în decor și costume asupra încrederii publicului, care duce la o spirală descendentă în teatrul contemporan. Înțelegem că o producție teatrală este nu doar o întruchipare artistică, ci și o experiență care ar trebui să cuprindă toate aspectele, de la performanța actorilor până la elementele vizuale ale decorului și costumelor.

Cu aceeași dezinvoltură de artist se explorează două aspecte cruciale pentru experiența teatrală: importanța textului și influența spațiului de performanță asupra actorilor și publicului. Autorul scoate în evidență o tendință pe care acesta o observă în titlurile și temele pieselor de teatru contemporane care tind să fie mai experimentale și psihedelice, în detrimentul poveștilor clasice și structurate. Este interesant de observat cum autorul citează experiența unui alt coleg actor care exprimă teama și nesiguranța în a se reîntoarce la piesele clasice, după ani de performanță în piese mai neconvenționale și experimentale. Daniel ar vrea să sugereze că diversitatea în teatru este pozitivă, dar și că actorii tânjesc după oportunități de a juca roluri care au greutate și adâncime și care să aibă un impact asupra publicului și asupra carierei lor. Apoi, importanța spațiului de performanță în spații neconvenționale este importantă, deși acestea pot oferi oportunități unice, există și limitări care afectează calitatea performanței și experiența publicului. Condițiile precare, lipsa de facilități adecvate și o atmosferă nepotrivită sunt menționate ca factori care pot contribui la frustrarea actorilor și la o experiență mai puțin satisfăcătoare pentru spectatori.

Spre finalul cărții, Daniel explorează conceptul de fericire în rândul artiștilor, cu accent pe actori, prin prezentarea unor experiențe concrete. Abordarea fericirii și a calității vieții pare un subiect complex, dificil, influențat de factori interni și externi. Prin două exemple, autorul ilustrează cum anumiți actori percep și trăiesc fericirea în legătură cu arta lor. Experiența 1: Se referă la un actor de renume, numit aici Actorul B, care vede în fiecare situație o oportunitate de a se bucura. Într-un episod în care teatrul în care repeta a luat foc, el rămâne neclintit și vede evenimentul ca o oportunitate de reînnoire și creștere artistică. În loc să

se lamenteze pentru paguba suferită, el transformă acest incident într-o sursă de inspirație pentru a-și îmbogăți performanța. *Experiența 2*: Tot Actorul B se află într-o situație în care un grup de actori nu este plătit corespunzător de impresari și consideră să nu mai joace în spectacolul programat. Totuși, Actorul B îi convinge pe colegi să privească dincolo de problemele financiare și să valorizeze oportunitatea de a se conecta cu publicul. El subliniază importanța emoțiilor și a bucuriei pe care arta le oferă atât actorilor, cât și publicului. Prin aceste experiențe, autorul subliniază faptul că pentru unii artiști, fericirea poate fi găsită în dedicarea față de artă și în capacitatea de a transforma adversitățile în oportunități de creștere și expresie artistică. Aceleași exemple și situații sunt aduse și în celelalte experiențe relevante pentru cititorul iubitor de artă.

„Țara nu are nevoie de așa ceva” este o reflecție emoționantă de final și o introspectivă despre valoarea integrității, responsabilității și a contribuțiilor pozitive pe care indivizii le pot aduce societății și lumii înconjurătoare (p. 113). Povestea începe cu o călătorie a autorului și a unui grup de actori, inclusiv Sebastian Papaiani, pe drumul de la București spre Alba Iulia, pentru un spectacol de teatru. Autorul își exprimă admirația și fascinația față de Papaiani, în special pentru calitățile umane și poveștile sale inspirate. La un moment dat Papaiani primește un apel telefonic, primind o ofertă să joace un rol într-o telenovelă. Daniel ascultă, mai degrabă involuntar, conversația și este mișcat de refuzul respectuos, dar ferm, al lui Papaiani de a accepta rolul. Papaiani acceptă că banii ar fi bineveniți, dar el crede că acceptarea rolului nu ar aduce nimic valoros societății și, în schimb, ar contribui la promovarea lipsei de cultură și la trivializarea unei etnii. Replica lui – „Țara nu are nevoie de așa ceva” – devine un ecou al responsabilității și integrității. Replica sa devine o mantră și o lecție de viață pentru Daniel, care o folosește ca un ghid moral în deciziile sale și proiectele pe care le întreprinde. Se îndeamnă pe sine și pe ceilalți să reflecteze asupra a ceea ce pot oferi societății și să ia în considerare impactul acțiunilor lor asupra mediului, asupra comunității și asupra generațiilor viitoare.

Întreaga sa carte este o superbă invitație la reflecție și la responsabilitate socială, folosind o anecdotă personală care evidențiază integritatea și bunătatea umană ca exemplu pentru a ne ghida acțiunile. Daniel încurajează cititorii să-și evalueze cu sinceritate contribuțiile la societate și să își asume responsabilitatea de a crea o lume mai bună, nu doar pentru ei înșiși, ci și pentru generațiile viitoare. Cu un ton sincer și introspectiv, Daniel Nițoi ne invită la a gândi în mod conștient toate acțiunile noastre și la a ne strădui să ne implicăm pozitiv în comunitate.